ЮРІЙ КОБИЛЕЦЬКИЙ

B107 372

ОБРАЗ ВОЖДЯ

УКРВИДАВ ЦК КП(б)У
1943

ГОСУДАРСТВ. ПУБЛИЧНАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА
775732

Редактор Ів. Назаренко

Ю. Кобилецкий — „ОБРАЗ ВОЖДЯ“
(Отпечатано на украинском языке)

А 613. Зам. 2089 1 друк. арк. В друк. арк. 42.200 зн.
Підп. до друку 18/III—43 р. Тир. 10.000

---

17 ф-ка національної книги тресту „Полиграфкнига“

Творчі сили народу безсмертні. Через віки й тисячоліття проносить він свої думи і мрії до наступних поколінь, що йдуть у нестримному русі вперед, використовуючи досвід і знання своїх предків. В своєму багатовіковому розвитку людство створило немало прекрасних сторінок життя й боротьби, що запалювали нащадків і рухали їх мисль до вищих етапів. В історії були величні моменти, що ввійшли, як епохальні дати, в життя того чи іншого народу. Народи різних країн висували своїх героїв на різних етапах свого розвитку і боротьби за краще майбутнє, та ніколи ми не знайдемо в живій історії таких героїв, що дали б людям щастя і радість в найглибшому розумінні цих понять, що з'єднали б людство в одному пориві, що були б, як про це писали Маркс і Енгельс, світочем людству у прагненнях до високого ідеалу—торжества людяності, торжества творчої праці, торжества повного і всебічного розвитку духовних сил людства.

І тому народи створювали в своїх піснях і думах образи таких уявлюваних героїв, втілюючи в них свої соціальні прагнення та наділяючи їх національними ознаками — від зовнішніх до гли-

боких духовних якостей. В історії культури ми знайдемо багато таких образів. Античний світ створив величний міф про Прометея—героя, що не побоявся Зевсової кари і приніс людству вогонь; міф про Антея, що черпав силу свою від дотику до матері-землі, яка його породила; міф про титана Геркулеса; про сина сонця велетня Оріона.

Мінялися часи, мінялись форми суспільно-політичного устрою — мінялися і форми мислення. Та залишились жагучі думи народів про сонячне життя, і знову співав народ про героїв і в їх образах втілював свої найкращі пориви. Грузинський народ устами безсмертного Руставелі створив високогуманну, сповнену найкращих почуттів поему «Витязь в тигровій шкурі» — про велику дружбу великих витязів; вірменський народ дав світові героїчну поему про покоління славних сасунських богатирів — Мгера Старшого, Мгера Молодшого, Давида Сасунського — цього «водного Антея», що черпав свої сили для боротьби за волю народу з води. Прибалтійські народи створили «Калевалу», народи Західної Європи — свої поеми. Великий російський народ і народ український, що мали спільну колиску своєї державності й культури — Київську Русь, створили величні образи Іллі Муромця, Альоші Поповича, Микули Селяниновича — богатирів, які захищали народ від диких орд кочовників, від неволі бусурманської.

В українській народній творчості, як і в російській, залишилось багато казок про народних героїв, що боролися з багатоголовими зміями, з кощеями-безсмертними за людське й особисте щастя. Цікава казка збереглась про Кожом'яку, що визволив народ від лютого напасника-змія. Народ шукав пояснень свого важкого стану, свого безпросвітного життя. Напасників і гнобителів народ уособлював в образах потвор, здебільшого змія, який смоктав живі сили з народу та все ж гинув від велетнів, народжених народом.

Безсмертні мрії про своїх героїв проніс народ через віки своєї боротьби і праці, аж доки в багатонаціональній царській Росії в жовтні 1917 року здійснилась одвічна мрія людства про вільне, щасливе, творче життя,—що науково було розроблене Марксом—Енгельсом—Леніним—Сталіним. Безсмертна слава народу радянського породила безсмертних героїв-вождів Леніна і Сталіна, які натхнули народ новими, могутніми силами, в горнилі революції викували і організували незламну комуністичну партію, які підняли народ на смертельну і переможну боротьбу з потворним, ненажерливим змієм-капіталізмом, створили вперше в історії людства реальну радість людського буття і вказали людству всього світу путь дальшого щасливого розвитку і поступу до комунізму.

Історія боротьби пролетаріату з царатом, історія боротьби комуністичної партії більшовиків проти іноземної інтервенції за диктатуру пролетаріату, за перемогу соціалізму, особливо після смерті великого Леніна, зв'язана з іменем вождя і учителя Йосифа Віссаріоновича Сталіна. І зрозуміло, що кращі почуття вільних народів СРСР звернені до нього. У нас є ім'я, що стало символом перемог, це ім'я Сталін, — казав тов. В. М. Молотов. Пожовтнева народна творчість, оспівуючи перемоги соціалізму в країні Рад, показує їх нерозривну єдність з великим Сталіним.

Українська радянська література вплітає свої голоси в могутній гімн народів, гімн слави вождеві. Почуття кожного поета і прозаіка, від академіка до початківця, як і чуття всього народу, звернені до великого друга і батька людства. Прекрасна політична поезія П. Тичини, народно-пісенні вірші М. Рильського, епічно-філософські поеми М. Бажана, драматичні твори О. Корнійчука, лірика В. Сосюри, А. Малишка, поезії Л. Первомайського, С. Голованівського, П. Усенка, Л. Дмитерка, К. Герасименка, І. Неходи, цілої плеяди українських радянських поетів, документально-історичні твори наших прозаіків—Ю. Яновського, П. Панча, О. Копиленка, І. Ле, С. Скляренка, О. Десняка, всієї групи старших і молодших повістярів і новелістів— всі вони, в міру свого хисту й уміння, відтворю-

ють в художніх творах образ найлюдянішого з людяних, найвеличнішого з великих, найгеніальнішого з геніальних — Йосифа Віссаріоновича Сталіна.

Було б неправильно твердити, що образ вождя народів вже знайшов своє повне відображення в українській художній літературі. Пройдуть віки і людство домалює величний і простий образ вождя, і, яких би найкращих рис йому не надавали, — ніколи не буде перебільшення. Бо не можна перебільшити значення і велич того, хто став епохальною фігурою в історії багатотисячолітнього розвитку людства, хто відкрив нову, соціалістичну, еру в історії людства, хто керує побудовою першої в світі могутньої держави соціалізму — СРСР, хто організовує і очолює зараз нечувану в світі боротьбу з озвірілими ордами фашистів, які напали на нашу радянську Батьківщину.

Серед цілого ряду творів про товариша Сталіна найбільш поширеним жанром в українській радянській літературі є ліричний вірш, пісня. Ми ще не маємо літературного твору, в якому письменник поставив би своїм основним завданням відтворити образ генія людства, поставити цей образ в центрі свого художнього задуму. Поети оспівують велич нашої країни, міць і незламність комуністичної партії, героїчні діла країни соціалізму і її людей і все це зв'язують з образом Сталіна.

Величним гімном партії і вождеві є вірш П. Ти-

чини «Партія веде». Партія — це Сталін. Сталін — це партія. П. Тичина розгортає широку картину перемоги соціалізму в СРСР, показує невпинний рух вперед країни, керованої партією і мудрим стратегом соціалізму Сталіним. У вірші «На одержання ордена» П. Тичина декларує свою нерозривність з народом, збудженим до життя великим вождем, оспівує його великі творчі сили, виголошує славу вождеві:

Слава Сталіну й народу,
Слава тим, хто мене вів,
Соками землі живив.

В українській народній творчості можна часто зустріти тужливі й повні смутку звертання до матері-землі. Пожовтневий фольклор теж використовує цей образ. Але земля оспівується інакше — як заквітчана і розкішна, радісна і могутня. Цей образ поєднується з образом Сталіна. Не відходить від цього народного порівняння й Тичина.

Сталін—учитель, батько, друг. Рішучий і непримиренний до ворогів, людяний і простий в ставленні до народу. Таким він є в житті, таким він виступає і у віршах поетів.

Веди, учителю! Всю міць народних душ,
Навіки зріднених у єдності священній,
Утілив у собі твій життєдайний геній!
Веди, учителю! Веди, великий муж.

(М. Бажан. „Веди, учителю!")

Життєдайний геній вождя наснажує народи на нові подвиги. Сталін і народ — нерозривні. Сталін втілив у собі всі думи народу, всі найкращі сили й мислі, він батько народів. Такі основні настанови М. Бажана у його віршах «Веди, учителю!», «Великий день», «Прапор, сонце і вітер», в поемі «Безсмертя», де поет відтворив образ полум'яного більшовика, сталінського вихованця Сергія Мироновича Кірова і показав, як Кіров черпає сили в батьківському піклуванні Сталіна, як рідний голос вождя запалює Кірова на титанічну роботу.

Золота книга людства — Сталінська Конституція, як наслідок творчої праці радянського народу, як епохальна дата в розвитку соціалістичної держави, — знайшла свій відбиток в українській радянській поезії. Вірші Бажана, Тичини, Сосюри, Рильського і багатьох поетів присвячені цій темі. Для всіх їх характерне радісне відчуття, велика віра в невмирущу справу Сталіна.

Привіт тобі, кого зовуть народи
Вождем своїм і другом людських прав,
Тобі, що на граніті начертав
Пером огненним хартію свободи.

(М. Рильський. „Сталіну")

Образ орла в українському фольклорі оспіваний, як символ могутності і сили, чесності і мудрості, героїзму і волі. «Гей, літа орел, гей, літає сизий», «Ой, ти, орле сизий, високо літаєш» — відомі всім об-

рази з дожовтневого фольклору. Максим Рильський створює в своїй пісні «Ізза гір та зза високих» образ Сталіна — гірського орла. Художньо правдиво, справді по-народному звучить у Рильського порівняння Сталіна з вільним орлом, а традиційний епітет «сизокрил» ще більше підкреслює цю єдність твору з фольклорними джерелами. Водночас М. Рильський порівнює образ Сталіна з сонцем. Як сонце в своєму незмінному русі світить народам, збуджує до життя природу, так само Сталін огріває своїм теплом народи, викликає до життя їх творчі сили. Сталін—сонце всіх віків. В цьому порівнянні великий смисл, глибина думки, правдиве відтворення історичної ролі вождя радянських народів.

Поет В. Сосюра у вірші «Два сонця» дає теж порівняння вождя народів з животворним сонцем:

Два сонця в нас: одно в блакиті,
А друге сонце — у Кремлі.

Ім'я Сталіна оспівується поетами, як символ втілення бажання і прагнень всіх народів, як сконденсована енергія і сила народу, як єдине серце мільйонів людей, як прапор у священній боротьбі людства.

Твоє ім'я, як сурми срібний звук,
В борні за день завжди ти перед нами,
Тебе до зір знесли мільйони рук,
Щоб ти палав, як прапор, над віками.

(В. Сосюра. „Ти нас ведеш")

Щастя! Скільки в цьому слові було колись туги і сподівань, химерного і непевного. Скільки про нього мріяли народи, як про щось велике і жадане. Все своє життя мріяли тисячі Маланок з українських поневолених сіл про землю і не мали її; тисячі робітників мріяли про щастя творчої праці і гинули від жорстокої і невблаганної капіталістичної дійсності.

Великі мислителі людства, кращі його митці в муках вигадували в літературі уявлюване химерне суспільство, де люди „мали щастя". Такими є — твори Фоми Кампанелли, Томаса Моора, Фур'є, Сен-Сімона, Е. Золя, Бальзака, герой якого, власник шагреневої шкури, хоч і мав можливість за допомогою чудодійного шкуратка задовольнити свої бажання, але все таки не знайшов особистого щастя. А скільки створили народи казок і легенд в жаданні щастя, так і не розкривши його змісту навіть в своїй творчості! Одне яскраво виступає з народної творчості — особисте щастя немислиме без щастя навколишніх людей, вірніше кажучи, суспільства, щастя неможливе без вільної творчої праці, без особистої волі, що спирається на волю і незалежність цілого суспільства, без знищення соціальної і національної нерівності.

І тільки партія Леніна — Сталіна розкрила справжній зміст цього слова трудящим народам, побудувала на радянській землі справжнє, велике, на-

родне щастя. Мудрістю Сталіна записане це щастя в епохальну книгу історії розвитку людського суспільства—Конституцію СРСР. Це—щастя творчої праці, щастя піднесення людської гідності, щастя своєї соціалістичної батьківщини, щастя жити і творити на благо всьому народові, на благо своє і майбутніх поколінь. Вимріяне щастя стало конкретною дійсністю в країні соціалізму. Люди зрозуміли його глибокий зміст, зрозуміли, що уособлення цього людського щастя — у великому вождеві Сталіні. І недарма поети порівнюють образ Сталіна з щастям людського буття. Щастя це відчув увесь багатомільонний і багатонаціональний радянський народ і ототожнив його з великим вождем. І за це щастя закликають поети боротись, берегти його, як святиню, від усяких ворожих зазіхань.

З нами Сталін, розбурханий світе.
З нами щастя невидане в снах.
(М. Рильський. „Не топтати ворожим чоботям")

Про щастя, що дав людству великий Сталін, пише В. Сосюра у вірші „За тебе", Я. Городской — у вірші „За Сталіна, за щастя, за народ", П. Безпощадний — „Пісня про щастя", пишуть майже всі поети. Це щастя конкретне і відчутне, його розуміє кожен громадянин соціалістичної батьківщини. І слова поетів, що вони щасливі в своїй

творчій праці, що вони належать до великої армії майстрів, будівничих соціалізму, звучать просто і переконливо. Поети втілюють в художню форму те, про що мислить кожний громадянин Радянського Союзу.

Ім'я Сталіна давало натхнення на героїчні подвиги Стаханову, Марії Демченко, Кривоносу, Семиволосу. Ім'я Сталіна було провідною зіркою сталінським соколам, що перемагали простір і час, перелітали полюс, встановлювали авіаційні міжнародні рекорди, жили на дрейфуючій крижині. Чи не найвиразнішим уособленням мужнього, безстрашного і сміливого сталінського вихованця був герой-льотчик Валерій Чкалов. Українські поети, оспівуючи радянський патріотизм, славні діла синів батьківщини, показують нерозривну єдність їх з ім'ям натхненника героїчних перемог:

Учитель, вождь і найдорожчий друг,—
З його ім'ям ми пісню починаєм,
Ведемо кораблі, пускаєм в землю плуг,
Кордони батьківщини захищаєм.

(Л. Дмитерко. „Його ім'я")

В українській радянській поезії маємо ряд творів, що зображують великого Сталіна, як організатора бойових перемог Червоної Армії. Значне місце посідають твори, що показують роль товариша Сталіна в боротьбі за Жовтень на Україні,

в боротьбі проти німецької окупації 1918 року, проти петлюрівщини, польської шляхти, проти Врангеля і Денікіна. Для всіх цих творів характерне вірне розуміння історичної ролі вождя в організації боротьби й перемог диктатури пролетаріату. Оспівуючи велич вождя, поети продовжують лінію, накреслену П. Тичиною у вірші „Партія веде".

Сталінський життєдайний вплив на людей переноситься поетами на природу.

Ще так не світило нам
Сонце на землі,
Мабуть воно в Сталіна
Побуло в Кремлі.

(В. Бичко. „Пісня про Сталіна")

Кремль — місце, до якого линуть думки і почуття радянського народу, місце-символ могутності країни Рад, щастя радянського народу, бо там живе, працює, думає про всіх рідний і улюблений Сталін.

Не випадково поет Л. Первомайський називає один з віршів, присвячених Сталіну, — „Людське ім'я". Це ім'я — Сталін, ім'я, що єднає мільони людських сердець в єдиному пориві, що втілює в собі все найпростіше і найлюдяніше, що звучить, як світова перемога нашого народу, як клич до дальших перемог.

Відтворення образу Сталіна в українській радянській поезії йде ще однією лінією. Поети водночас з величчю показують простоту і скромність вождя,—риси, що ріднять його з народом. Звідси звертання до дитинства вождя, любовне оспівування місць, де народився великий Сталін, всього, що зв'язане з дорогим для людства ім'ям:

У тебе є душа,— то викарбуй у ній
Ці прості образи і не забудь ніколи:
Торбина на плечі, тут він ходив до школи,
Тут з друзями сидів на скелі кам'яній.

(Л. Первомайський. „Горі, 27 грудня 1937 р.")

Розквіт соціалістичної змістом і національної формою культури рівноправних народів СРСР, забезпечений ленінсько-сталінською національною політикою партії більшовиків, знайшов свій відбиток і в творчості радянських поетів України. Поети оспівують величну людину нашої епохи, а розквіт своєї культури поєднують з великим ім'ям богатиря, титаном людського розуму, що дав „Золоті ключі" народові до щастя.

До 60-річчя з дня народження великого Сталіна поети України виступили з колективною поемою. Поема не являє собою твору з одним викінченим сюжетом. Кожен розділ поеми написаний в плані художніх засобів окремого автора. Але, починаючи з „Заспіву", написаного М. Риль-

ським, поема об'єднана глибоким чуттям любові поетів до рідного вождя, пристрасним радянським патріотизмом, вдячністю і пошаною до батька і друга українського народу. Поема є колективною спробою показати героїчну боротьбу українського народу з петлюрівщиною, Денікіним, польською шляхтою і німецькою інтервенцією в роки громадянської війни, боротьбу українського народу за перемоги соціалізму в сільському господарстві, за квітучу, щасливу соціалістичну Радянську Україну. І на тлі цієї боротьби постає образ натхненника і вождя всіх перемог — рідного Сталіна.

Автори поеми М. Рильський, М. Бажан, Л. Первомайський, П. Тичина, В. Сосюра, П. Усенко, І. Фефер, С. Голованівський, Д. Гофштейн, М. Ушаков, Л. Дмитерко, І. Муратов, Я. Городской, А. Малишко дали цікаву спробу спільного літературного твору, що в ньому кожен поет зберіг свої індивідуальні риси і одночасно зробив частину великої загальної справи.

Письменники Західної України теж виступили з колективною поемою „Слово" до 60-річчя з дня народження товариша Сталіна. Не говорячи про її художні якості: свіжість і оригінальність образів, що йдуть від невмирущої народної творчості, поема являє собою політико-історичний документ в розвитку літератури Західної України.

Якщо поезія йде в основному по лінії ліричного

відтворення величного образу, то в інших жанрах української літератури маємо лінію використання документально-історичних фактів з життя товариша Сталіна. П'єса О. Корнійчука „Правда", повість П. Панча „Пархоменко", „Кахівський плацдарм" Н. Рибака є такими документально-історичними творами, що в них накреслено лише окремі риси геніального стратега революції Йосифа Віссаріоновича Сталіна.

Поруч з творами, побудованими на документально-історичній основі, маємо в українській прозі ряд цікавих, оригінальних спроб показати в короткій новелі велич і простоту вождя. Серед них на першому місці стоїть новела Ю. Яновського „Стара". Стара вдова — це образ замученої горем і злиднями, катованої петлюрівцями і денікінцями жінки, що без сліз пронесла мовчки крізь роки свій біль. Вперше ця жінка заплакала, коли прийшла до виборчої урни в день виборів до Верховної Ради УРСР, щоб подати свій голос за Сталіна.

> Коло урни стала, поцілувала конверт,— як святий хліб, і пустила в щілину. „Хай живе Сталін!" — крикнула вона і заплакала. Це були її перші сльози в житті.
>
> — Люди, — сказала потім стара,— Сталін — це Ленін. Я пізнаю його велике життя!

Висока і сувора, вона стоїть, як осуд проклятому минулому, і співає „Інтернаціонал“, а з сухих очей її біжать сльози щастя — перші сльози, змученої колись, вільної тепер жінки-трудівниці.

В новелі не виступає безпосередньо товариш Сталін, але промова старої розкриває думи народу про вождя, любов просту і велику до свого друга, батька і вчителя.

Нагадаємо ще оповідання В. Кучера „Павло Мішуглі“, Я. Качури „Щастя“, Г. Захарова „В Бершусті“, Брусіловського „Син“.

Для всіх їх характерні великі почуття до великої людини. Для всього українського народу характерні слова героя оповідання О. Копиленка „Земля“:

> — Єдине бажання, найбільше в моїй душі. Хочу я побачити товариша Сталіна нашого... Підійду я до товариша Сталіна, вклонюся і скажу: „Дорогий наш, сонце наше над землею, над осяйною і плодючою землею! Німий чоловік я, щоб подякувати від народного щастя і від української землі. Закосичена зелом, квітами і плодами переповнена наша республіка, а народ славить вас від любові, від пошани, від щастя.

Українська Радянська Соціалістична Республіка досягла нечуваного розквіту промисловості і сільського господарства, своєї культури і матері-

ального добробуту трудящих мас під керівництвом партії Леніна — Сталіна. Любов і подяку складав народ вождеві устами своїх співців — поетів, драматургів і прозаіків України.

Розквітала земля українська, буйними соками наливалась, дорідним колосом схилялись вистигаючі колгоспні пшениці, отари колгоспні перекочувались степами, як золоте міфічне руно.

А на заході юрмилась чорна хмара, підступна і зла, ненажерлива і заздрісна, дика і руїнницька — фашистська грабармія божевільного маніака Гітлера.

Вітчизняна війна ввірвалась страшним дисонансом в мирний пейзаж радянської країни, в наші творчі будні. Фашистський напад був несподіваний, але він не застав наш народ беззбройним і непідготовленим. Ворогові не вдалось своїми закованими в броню ордами деморалізувати радянський народ.

Підвівся народ на лютого і підступного ворога, підніс, як знамено, ім'я учителя і вождя, друга і полководця — Сталіна. А з народом своїм стали його трубадури-кобзарі — письменники радянської вітчизни, сурмлячи бойові заклики до зброї, художнім словом єднаючи народ навколо партії Леніна — Сталіна.

* *
*

Сталін — уособлення всієї мудрості народу, його невмирущих сил, його невичерпної енергії, геніальний стратег і всенародний полководець. Образ вождя нерозривно зв'язаний з усією українською літературою, оспіваний в ній,—улюблений і дорогий серцю кожного радянського громадянина. У дні вітчизняної війни українські поети співають славу нашому вождеві, відбиваючи в своїх віршах всенародну любов до Сталіна:

Слава тому, хто у гомоні броні
Перед бідою схилятись не звик,
В дні многотрудні і ночі безсонні —
Сталіну слава навік!

(В. Сосюра)

Образ Сталіна подають письменники здебільшого або в ліричних віршах, або через думки і висловлення героїв своїх оповідань, нарисів, віршів, не ставлячи перед собою безпосереднього конкретного завдання — розкрити образ вождя у дні вітчизняної війни. Проте поняття розкриття образу Сталіна треба ставити ширше, аніж розуміння вірша чи поеми, оповідання чи повісті про Сталіна. Образ вождя розкривається і у героїчних ділах радянських воїнів, партизанів, робітників, селян та інтелігенції тилу. Саме так підходять до цієї теми українські радянські письменники. Командуючий армією генерал-лейте-

нант Огнєв, старий солдат-командир Колос, комісар Орлик, Сергій Горлов і його „апостоли", Мирон Горлов — герої п'єси «Фронт» О. Корнійчука, дівчинка у вінку з однойменного оповідання Ю. Яновського, комсомолець з вірша П. Тичини «Він не сказав ні слова», комсомолець з оповідання Н. Рибака «Прапор» — всі вони діють, борються і перемагають, натхненні великою силою любові і віри в свого вождя. За час вітчизняної війни маємо колективну поему-звернення до великого Сталіна, писану до 1 травня 1942 р., прийняту на урочистих зборах партійних і радянських організацій м. Ворошиловграда,* поему М. Бажана «Клич вождя», вірші М. Рильського, в яких письменники розкривають образ великого Сталіна. Поет монументальної форми М. Бажан в своїй поемі подає розгорнений образ вождя. Перед читачем—Сталін в часи громадянської війни, його титанічна робота по зміцненню Червоної Армії, його допомога Україні в роки громадянської війни і німецької окупації в 1918 році. Поетичним словом розповідає автор про мудрість стратега, непохитну волю і геніальну прозорливість вождя партії і радянського народу.

В найтяжчі години, на найскладніші і найвідповідальніші ділянки посилала партія товариша

* «Клятва вождю». Автори поеми: Л. Дмитерко, К. Герасименко, І. Нехода.

Сталіна, і він з честю виконував доручення партії. З іменем Сталіна, під його керівництвом перемагав український народ в освяченій правдою визвольній війні, і Україна не забуде цієї допомоги ніколи. Це він, коли народ повстав проти окупантів і своїх таки запроданців-націоналістів, кинув клич: „Україна визволяється — спішіть їй на допомогу". Ці слова бере поет епіграфом до своєї поеми, підкреслюючи велику роль Сталіна в боротьбі за встановлення радянської влади на Україні:

Він битв стратег і перемог коваль,
Прозорливість явив орлинооку
І, вливши в слово гострене, як сталь,
Побідну мудрість, творчу і глибоку,
Вже прозрівав подій прийдешніх даль
У бурях вісімнадцятого року,
І в сказані тоді вождем слова
Уклалась мисль безсмертна і жива.
Клич Сталіна, клич волі, чутний всюди,
Народ підніс, як знамено своє,
І з ним прийшли до перемоги люди,
І зараз він могуття їм дає.

(М. Бажан „Клич вождя")

В години, коли українському народові доводиться переживати чорні дні фашистської навали, поема про велику роль товариша Сталіна на Україні в 1918 році особливо животрепетна, політично актуальна. Український народ зберігає певність перемоги

над ворогом, віру в те, що земля українська знову буде вільна, знову уквітчають її зелом і квітами вільні радянські люди, вільною соціалістичною працею. Ця певність спирається насамперед на безмежну віру в свого улюбленого вождя і полководця.

Коли родився світ новий, у прах
Повергнувши затруєне віками, —
Ми у боях, стражданнях і трудах
Слова несли: великий Ленін з нами.
Коли наш день, як світлий корабель,
Проплив над роз'ярілими валами,
Від гір Кавказу і до фінських скель
Слова гриміли: мудрий Ленін з нами.
Коли, повівши в боротьбі святій
Народні сили до ясної брами, —
Великий Сталін кличе нас на бій, —
Ми кажемо: великий Ленін з нами.

(М. Рильський. „Ленін з нами")

Образи богатирів народного епосу живуть у віках саме тому, що вони ніколи не залишали свій народ у біді, звали і захищали його в години ворожої напасті, ставали на чолі всенародної боротьби за волю свого краю. Справді народний епос ніколи не вихваляє тих, що грабували чужий народ, що вели загарбницькі війни. Якщо в епосі говориться про походи в чужі краї, то це або походи проти одвічних ворогів, щоб попередити їх напад на

свою батьківщину, або походи помсти за горе і нещастя, що їх принесли вороги напасницькою війною. Війна, як велика і грізна подія в житті народів, особливо примушувала звертатись до своїх богатирів, до вождів. Народні проводирі на всю широчінь проявляли себе — свою відданість народові, уміння організувати народ на боротьбу, силу і міць свою в боротьбі з ворогами. Від того, наскільки вірив народ в силу своїх вождів, залежав і їх успіх в боротьбі. Патріотичні почуття народу об'єднувались навколо своїх воїнів-вождів, щоб потім викристалізуватись в перлини народної творчості — думи, казки, поеми, легенди, як зразок для нащадків, для прийдешніх поколінь.

Великий Сталін очолив боротьбу радянського народу з фашистським мракобіссям, ставши безпосереднім керівником героїчної Червоної Армії, її бойовим наркомом і полководцем. Під його керівництвом розроблялись і розробляються всі стратегічні плани відсічі і розгрому німецьких орд. Як голова радянського уряду, товариш Сталін — безпосередній організатор антигітлерівського блоку всіх демократичних волелюбних країн світу проти гітлерівського режиму насильства і безправ'я народів, пригнічених фашизмом.

Як народний комісар оборони, товариш Сталін веде бойові полки Червоної Армії на смертельний і переможний бій.

Міддю дзвінкою, окриленим дзвоном
Понад Дніпром, понад Волгою й Доном
Слово велике пливе і гуде:
Військо червоне Сталін веде!

Тереку бурному, Пслу голубому,
Кожному полю і кожному дому
Заклик високий, мов хвиля, іде:
До перемоги нас Сталін веде!

Ворог лукавий іде на країну,
Та не втече від страшного загину,
Плем'я свободи гримить молоде:
Всіх нас на битву сам Сталін веде!

Рать світозора грозою повстала.
З нетрів Сибірських, з підгір'їв Урала
Сила визвольна у сяйві гряде:
Силу незламну Сталін веде!

З ним побивали ми полчища білих,
З ним ми фашистів поб'єм знавіснілих,
З ним ми не згинем ніколи й ніде...
Військо червоне Сталін веде!

(М. Рильський. „Вождь Червоної Армії")

Героїчні діла радянського народу у вітчизняній війні з фашизмом — неперевершені, нечувані в історії людства зразки найвеличніших патріотичних поривів, натхненних дорогим іменем вождя Сталіна.

Віра в вождя, монолітність і згуртованість навколо дорогої людини, що уособлює в собі правду нашої святої справи, дає радянським людям силу велетнів.

Саме так показує своїх героїв Павло Тичина у віршах «Він не сказав ні слова», «Пісня про Зою Космодем'янську», «Люба Земська». Тут подано конкретні історичні особи, відомих всій країні героїв, що витерпіли найтяжчі муки фашистського катування, але не зганьбили честі радянської людини, честі покоління Сталінської епохи. Ось уривок з вірша «Він не сказав ні слова», в якому передано силу волі юнака-комсомольця, натхнену великим Сталіним:

«За Сталіна!»— кругом лунає.
Юнак то в сон десь западає,
То знов проснеться... «Все одно»,—
Шепоче він,—«Тупий обух
Союзу міць розбить не зможе.
Фашистів наш дух переможе,
Могутній більшовицький дух!»

Гартований в боях і творчій праці більшовицький дух—всеспопеляюча сила, життєдайне джерело для безсмертних легендарних подвигів. Вождь виховав і зростив партію більшовиків, втілив усього себе у викохане ним покоління.

Його прапор, прапор честі, мудрості і світово-

го розуму несе з честю партія Леніна — Сталіна. Малюючи образ вождя, письменники насамперед показують діла партії Леніна — Сталіна, що грудьми зустріла ворожу навалу. В оповіданні В. Василевської „Партквиток“ розказано, як десять комуністів на заставі приймають на себе перший підступний удар ворога і гинуть всі, як чесні радянські патріоти. Дружина командира застави вихоплюється з ворожого кільця і, як святиню, приносить партійні квитки героїв.

> Партійні квитки лежали на письмовому столі. Десять червоних книжечок ятрились на зеленому сукні, наче плями живої крові.

Свята кров воїнів-більшовиків окропила наші прапори боротьби за незалежність створеної ленінсько-сталінською мудрістю радянської держави. Партійний квиток—найвища честь для воїнів соціалізму. Щоденні епізоди з фронтового життя стверджують це: бійці, йдучи в атаку, просять вважати їх комуністами, якщо вони не повернуться живими, а повертаючись з бою, тут же, під гуркіт і виття набоїв, подають заяви до партії Леніна—Сталіна. Партійний квиток боєць носить на серці, і коли куля пробиває квиток, то пробиває і серце воїна. В цьому великий символ. Ворог, ціляючи в серце радянського воїна, ціляє в партію, її здобутки для народу. І це розуміють червоні

богатирі-комуністи, і ніколи не відвертають свого лиця від небезпеки.

Боєць, пойнятий поривом єдиним,
Жив молодим і згинув молодим,
І батьківщина, як над вірним сином,
В останню мить схилилася над ним.
На клич її, її підвладний волі,
Він од біди не відвернув лиця.
Так ми знайшли бійця у темнім полі
І партквиток на серці у бійця".

(Л. Первомайський. „Партквиток")

З ім'ям Сталіна на устах ідуть у бій червоні воїни, висаджують у повітря ворожі ешелони партизани, працюють герої заводів, шахт, нафтопромислів і радгоспів.

Ім'я вождя об'єднує людей на найрізноманітніших ділянках боротьби в тилу і на фронті. Вся країна — єдиний бойовий табір. Поет Ів. Нехода пише про червоноармійців:

Ні сну, ні відпочинку на війні,
По вбитих друзях лічим наші дні,
По власних ранах пам'ятаєм дати,
Ми, що презріли смерть,
Ми — Сталіна солдати.

(„Ми — Сталіна солдати")

Можна сказати так про весь багатомільонний радянський народ, який на заклик вождя піднявся

на священну війну проти гніту і темряви, проти рабства і визиску, що їх несе гітлеризм нашому народові. Сталінське знамено майорить над головами партизанського загону Яреми Галайди (М. Шеремет—„На землі Тарасовій"); з ім'ям Сталіна йдуть радянські танкісти і льотчики в бій (вірш М. Бажана — „Летіть орли", П. Усенка — „Ми пощади не дамо", М. Терещенка — „Сталева радянська вітчизна», Л. Зимного — „До бою"); ім'я Сталіна кличе і наснажує радянський тил на виробничі подвиги:

Край мій підводиться в зрості
В слави і доблесті час.
Із капітанського мосту
Сталінський чуєм наказ:
Більше заліза та міді,
Більше гармат і свинця!..
Сталінська певність побіди
Нам запалила серця.

(Т. Масенко. „Сталінська певність побіди")

В радощах і в горі, в хвилини воєнних невдач і перемог серця радянського народу, — від дитини до старого,—звернені до товариша Сталіна. Віра народу в свого вождя безмежна. Найсокровенніші свої думки народ зв'язує з дорогим йому ім'ям. О. Довженко в оповіданні „Ніч перед боєм" дав прекрасний народний діалог двох дідів, у якому показав всю пошану, всю віру українсь-

кого народу в свого вождя. Автор малює час першого періоду війни, коли Червона Армія змушена була відступати, вимотуючи сили ворога. Це був важкий і болючий час, час, коли дехто впадав у розпач і зневірювався, але народ в серці своєму такої зневіри ніколи не мав.

— Ти собі подумай, Савко, як оце Сталіну дивитись на отаке паскудство. Він же надіявся на їх усіх, як я на свого Левка, а воно он що виходить — „Діду, перевези!"

— А ви чули промову товариша Сталіна? — спитав лейтенант Сокіл.

— Ні, не чули, — глухо одповів дід Платон і зітхнув.

— Еге, — промовив Савка. — Скільки літ їх Сталін учив, ти подумай, Платоне. А вони тікають. От він і каже тепер, що ж це ви, каже, робите? Стійте тікать! Чим же далі ви тікаєте, тим більше крові проллється! Та не тільки вашої, солдатської, а й материнської, й дитячої крові. От яка промова!

— Товариш Сталін так не говорив, — авторитетно заявив Троянда.

— Не говорив, так ще поговорить, — відповів Савка.

— Сталін, він що каже? Він каже, що народ думає, ось що він каже...

В цих словах дідів-патріотів невимовний біль за свою вітчизну; вони печуть серце, викликають у воїнів нові сили, нові гостріші чуття відповідальності за долю свого народу і роблять з них без-

страшних, мужніх героїв: І Платон, і Савка певні, що це тимчасова невдача, що Сталін разом з своїм народом, що він думає, як і весь народ. Ця віра дає їм сили офірувати життям, щоб потопити в Десні ненависних їм німців.

Війна об'єднала радянський народ, як ніколи. „Аркодужне перевисання до народів", кревний зв'язок народів Радянського Союзу на полі брані розкриває перед нами всю мудрість і велич ленінсько-сталінської національної політики. У найтяжчому випробуванні народи Радянського Союзу залишилися єдиними і монолітними, як ніколи, ставши стіною навколо своєї партії, піднісши, як прапор «святої правди на землі», свого вождя — великого Сталіна. Росіянин, українець, єврей — танковий екіпаж в оповіданні В. Василевської «Братерство народів»—символізують цю дружбу. А скільки таких величних фактів в щоденному житті, ще не зафіксованих нашими письменниками.

Природним контрастом радянського патріотизму є ненависть народу до загарбників. Вірить народ, що ворог жорстоко поплатиться за всі свої ганебні вчинки: за кров і сльози жінок і дітей, за муки катованих в концтаборах і на фашистській каторзі, за спалені хати, стоптані поля, зруйновані заводи і міста.

Жадоба священної помсти ворогові звучить в оповіданні Ю. Яновського «Коваль». Колгоспний

коваль, на заклик товариша Сталіна ставати на всенародну війну з фашизмом, спалює свою хату і йде до партизанів. Його вчинками керує „вчення великих наших і любимих вождів — Леніна і Сталіна". Поет А. Малишко висловлює віру всього народу:

Катів поведуть на страту,
На нашу святу розплату.

(„Україно моя")

Герой п'єси І. Кочерги «Чаша», радянський учений Куниця, кидає в обличчя катові повні ненависті слова:

— Чаша терпіння переповнилась. Ви чули, що казав Сталін у Москві. Близиться чаша відплати, і ми наповнимо її по вінця вашою кров'ю, прокляті кати і людожери.

Хіба можна здолати будьчим такий народ, вихований сталінською мудрістю, виплеканий сталінським піклуванням. В його жилах тече благородна кров сталінських вихованців.

Великий Сталін виховав міліони патріотичних сердець, людей-героїв, які стали муром проти фашистських напасників. Сталін живе в героїчних ділах, в помислах нашого народу. Українська радянська література виявляє лише частку тих почуттів віри, певності в нашу перемогу, захоплення і гордості своїм вождем, що ними сповнені серця всього радянського народу.